

I. SANTRAUKA

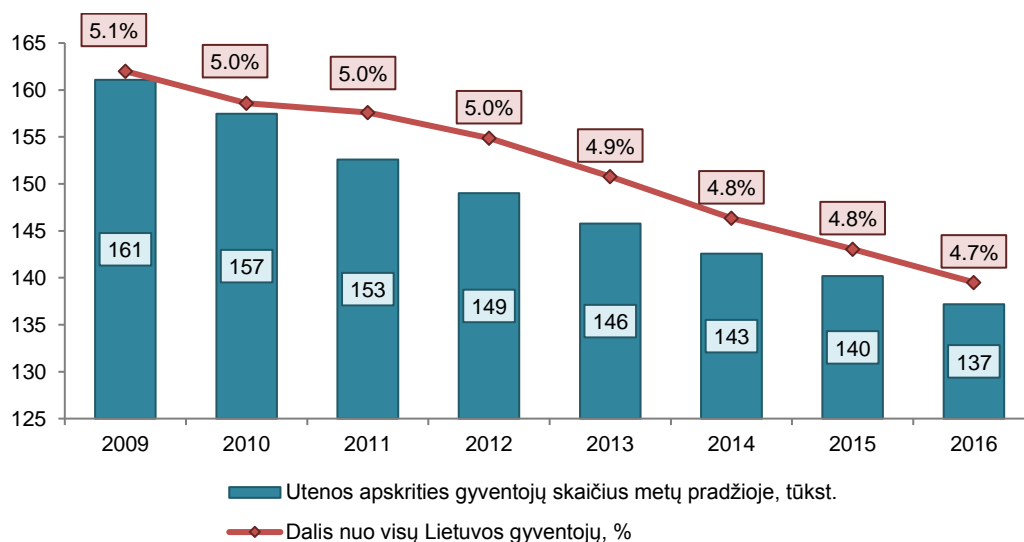
- ▶ Statistikos departamento pateiktais duomenimis, gyventojų skaičius Utenos apskrityje pastaraisiais metais tendencingai mažėja. 2009-2016 m. gyventojų Utenos regione mažėjo vidutiniškai po 2,3% kasmet.
- ▶ Utenos apskrities bendrasis vidaus produktas (BVP) 2014 m. siekė 1151,7 mln. eurų ir sudarė 3,2% viso šalies BVP. Daugiausia bendrosios pridėtinės vertės sukurta pramonėje (32,8%) bei didmeninės ir mažmeninės prekybos, transporto ir saugojimo, apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų sektoriuje (21,8%).
- ▶ Materialinės investicijos, tenkančios vienam gyventojui Utenos regione, 2014 m. buvo mažesnės už vidurkį Lietuvoje ir siekė 1313 eurų. Pagal šį rodiklį, Utenos apskritis buvo 4-a iš 10-ies apskričių šalyje, nusileisdama tik Vilniaus, Klaipėdos ir Kauno apskritims.
- ▶ Pagal tiesioginių užsienio investicijų (TUI) srautą Utenos apskritis gerokai atsiliko nuo kitų šalies regionų. Utenos regionui tenkančių TUI dalis 2014 m. sudarė apie 72 mln. eurų – tai vos 0,6% visų TUI Lietuvoje.
- ▶ Utenos apskrityje veikiančių mažų ir vidutinių įmonių skaičius 2009 m. pradžioje sudarė 2,9% visų Lietuvoje veikiančių mažų ir vidutinių įmonių, 2016 m. – 2,5%. Išskyrus Visagino savivaldybę, šiuo laikotarpiu veikiančių mažų ir vidutinių įmonių skaičius padidėjo visose Utenos apskrities savivaldybėse. Verslumo lygis, vertinant pagal 1000 gyventojų tenkančių mažų ir vidutinių įmonių skaičių, Utenos apskrityje yra žemiausias Lietuvoje.
- ▶ 2015 m. iš Utenos apskrities lietuviškos kilmės prekių eksportuota už 268,3 mln. eurų. Tai sudarė 2 proc. viso lietuviškos kilmės prekių eksporto. Palyginti su 2014 m., eksportas sumažėjo apie 10%. Iš lietuviškos kilmės prekių daugiausia eksportuota baldų (25,7%), pieno ir pieno produktų (10 proc.), drabužių ir jų priedų (10%), gaminių iš geležies arba iš plieno (8,4%). Pagrindinės Utenos apskrities eksporto partnerės buvo: Vokietija (12,5%), Švedija (10,6%), Danija (10,3%), Norvegija (8,6%), Latvija (7,9%).
- ▶ Gyventojų mažėjimo tendencija neigiamai paveikė ir darbo rinką: Utenos apskrities darbo jėga per 2010-2015 m. sumažėjo 8%, iki 66,8 tūkst. gyventojų, o jos dalis nuo visos Lietuvos darbo jėgos sumažėjo nuo 4,8% iki 4,5%. Nedarbo lygis Utenos apskrityje yra vienas didžiausių šalyje (14%), bei viršija šalies vidurkį, siekiantį 9,1%. Pastebėtina, kad nedarbo lygis apskrityje koreliuoja su gan mažu čia veikiančių verslo įmonių skaičiumi. Tarp pagrindinių apskrities problemų – ir ganėtinai vangus šių įmonių eksportas.

II. DEMOGRAFIJA

Utenos apskritis – administracinis teritorinis vienetas šiaurės rytų Lietuvoje, kurio centras – Utena. Apskrityje yra 6 savivaldybės: Anykščių rajono, Ignalinos rajono, Molėtų rajono, Utenos rajono, Visagino ir Zarasų rajono savivaldybės. Utenos apskritis yra viena mažiausių šalyje pagal gyventojų skaičių. Ją sudarančiose savivaldybėse iš viso gyvena virš 137 tūkst. žmonių – tai beveik 4,7% Lietuvos gyventojų.

2016 m. daugiausia gyventojų gyveno šiose savivaldybėse: Utenos r.(29%), Anykščių r.(19%), Visagino ir Molėtų r.(po 14%), bei Zarasų r. ir Ignalinos r. savivaldybėse (po 12%).

Statistikos departamento pateiktais duomenimis, gyventojų skaičius Utenos apskrityje pastaraisiais metais tendencingai mažėja. Utenos apskrityje gyvenančių Lietuvos gyventojų dalis smuktelėjo nuo 5,1% 2009 m. iki 4,7% 2016 m. 2009-2016 m. gyventojų Utenos regione mažėjo vidutiniškai po 2,3% kasmet. Per visą 2009-2016 m. laikotarpį Utenos apskrities gyventojų skaičius sumažėjo 14,8%, kai visos šalies gyventojų – 9,3%. 2016 m. daugiausia gyventojų neteko Ignalinos r. sav. (2,9%) ir Anykščių r. sav.(2,4%). Pagrindinės gyventojų mažėjimo priežastys - gimstamumo mažėjimas, mirtingumo didėjimas bei emigracija.

Grafikas 1: Utenos apskrities gyventojų skaičius, metų pradžioje

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir VŠĮ „Versli Lietuva“ paskaičiavimai.

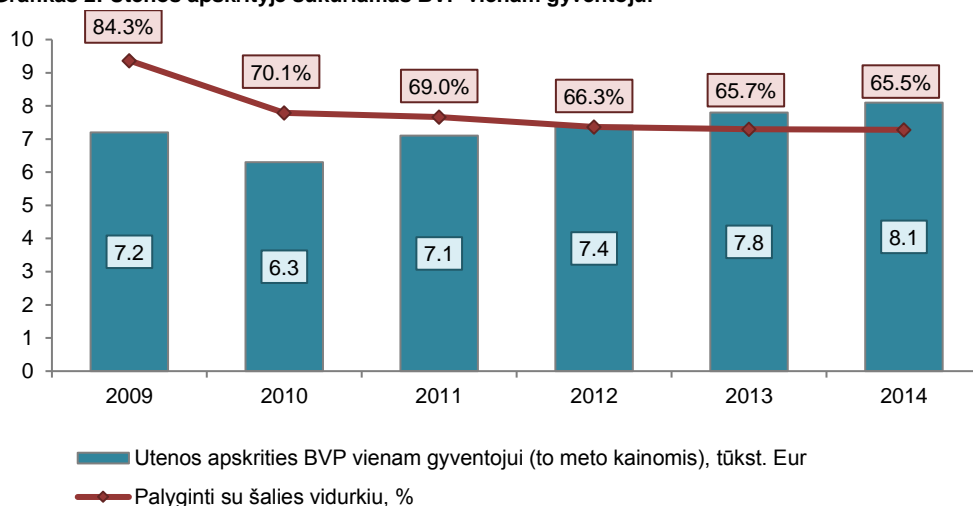
III. MAKROEKONOMIKA

Utenos apskrities bendrasis vidaus produktas (BVP) 2014 m. siekė 1 151,7 mln. eurų ir sudarė 3,2% viso šalies BVP. Daugiausia bendrosios pridėtinės vertės sukurta pramonėje (32,8%) bei didmeninės ir mažmeninės prekybos, transporto ir saugojimo, apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų sektoriuje (21,8%).

Utenos apskrityje sukuriama Lietuvos BVP dalis pastaraisiais metais šiek tiek sumažėjo – 2009 m. ji sudarė 4,2%, 2014 m. – 3,2%. Tikėtina, kad 2010 m. ganėtinai staigų BVP kritimą regione, lėmė ekonominės priežastys, susijusios su tuo, jog 2009 m. buvo uždarytas antras Ignalinos atominės elektrinės blokas. 2014 m. vienam apskrities gyventojui teko 8,1 tūkst. eurų BVP. Pastebėtina, kad Utenos apskrityje sukuriamas BVP vienam gyventojui keli metai iš eilės tolia nuo šalies vidurkio ir išlieka už jį reikšmingai mažesnis. 2014 m. jis tesiekė 65,5% BVP vienam gyventojui Lietuvoje.

Materialinės investicijos (t.y. investicijos į ilgalaikį materialųjį turta) - vienas svarbiausių ekonomikos augimą skatinančių veiksnių ilguoju laikotarpiu, jų dalis Utenos apskrityje padidėjo nuo 2,7% visų Lietuvos materialinių investicijų 2007 m. iki 3,1% 2013 m. Materialinės investicijos, tenkančios vienam gyventojui Utenos regione, 2014 m. buvo mažesnės už vidurkį Lietuvoje ir siekė 1 313 eurų. Pagal šį rodiklį, Utenos apskritis buvo 4-a iš 10-ies apskričių šalyje, nusileisdama tik Vilniaus, Klaipėdos ir Kauno apskritims (atitinkamai – 2733, 2635, 1686 eurų).

Grafikas 2: Utenos apskrityje sukuriamas BVP vienam gyventojui

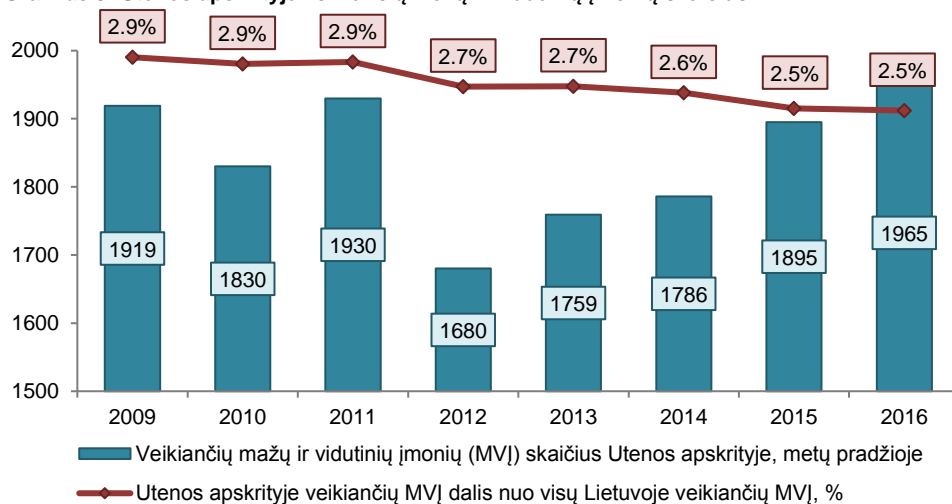
Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas.

Tačiau pagal tiesioginių užsienio investicijų (TUI) srautą Utenos apskritis gerokai atsiliko nuo kitų šalies regionų. Utenos regionui tenkančių TUI dalis 2014 m. sudarė apie 72 mln. Eur – tai vos 0,6% visų TUI Lietuvoje. Palyginti su 2007 m., Utenos regiono TUI sumažėjo 24,6%, kai visoje Lietuvoje jos padidėjo 25,1%. Vienam Utenos apskrities gyventojui 2014 m. tenkančios TUI siekė 514 Eur – tai net 8,5 karto mažiau nei vidutiniškai vienam gyventojui Lietuvoje. Pagal šį rodiklį Utenos apskritis yra 9-ta iš 10-ties Lietuvos apskričių.

IV. VERSLUMAS

Utenos apskrityje veikiančių mažų ir vidutinių įmonių skaičius 2009 m. pradžioje sudarė 2,9% visų Lietuvoje veikiančių mažų ir vidutinių įmonių, 2016 m. – 2,5%. Išskyrus Visagino savivaldybę, šiuo laikotarpiu veikiančių mažų ir vidutinių įmonių skaičius padidėjo visose Utenos apskrities savivaldybėse.

Grafikas 3: Utenos apskrityje veikiančių mažų ir vidutinių įmonių skaičius

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir VŠĮ „Versli Lietuva“ paskaičiavimai.

Santykiniam įmonių skaičiaus mažėjimui regione įtakos turėjo lėtesnis nei bendrai šalyje naujų įmonių steigimasis: 2010 m. Utenos apskrityje buvo įsteigta 2,7% visų Lietuvoje įsteigtų naujų juridinių asmenų, o 2014 m. – tik 1,4%, 2015 m. – 2,5%. Daugiausia naujų juridinių asmenų 2015 m. buvo įsteigta Utenos rajono savivaldybėje – 66, tai sudarė 26,3% visų naujai apskrityje įsteigtų juridinių asmenų. Mažiausiai juridinių asmenų (34 juridinių asmenų arba 13,5% nuo apskrities rodiklio) įregistruota Zarasų rajono savivaldybėje.

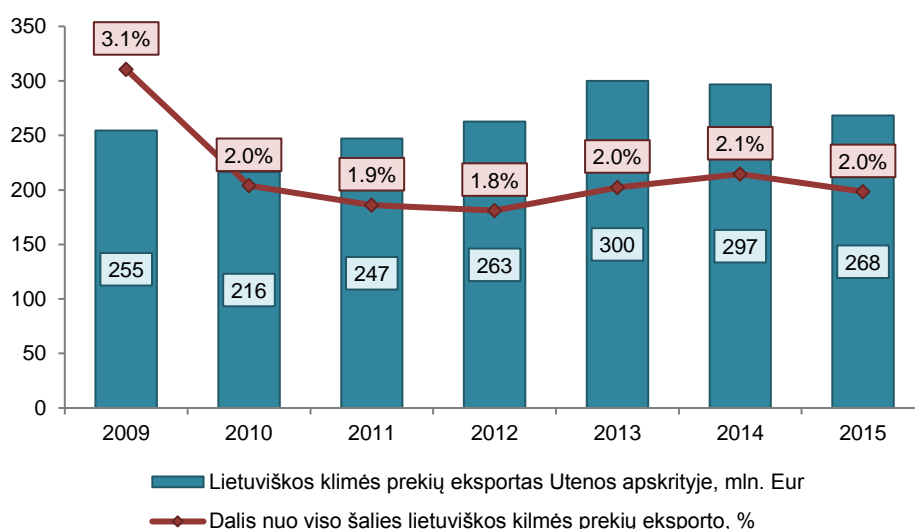
Verslumo lygis, vertinant pagal 1000 gyventojų tenkančių mažų ir vidutinių įmonių skaičių, Utenos apskrityje yra žemiausias Lietuvoje: 2016 m. pradžioje 1000 Lietuvos gyventojų vidutiniškai teko 27,5 veikiančios mažos ir vidutinės įmonės, o 1000 Utenos apskrities gyventojų tik 14,3 tokių įmonių. Aukščiausias verslumo lygis apskrityje yra Utenos r. savivaldybėje (16,8), žemiausias – Ignalinos r. savivaldybėje (10,0).

V. EKSPORTAS

Lietuviškos kilmės prekių eksportas iš Utenos apskrities 2015 m. sudarė vos 2% viso lietuviškų prekių eksporto. Vidutinis metinis lietuviškų prekių eksporto vertės augimas Utenos apskrityje 2010-2015 m. siekė 4,4% ir buvo mažesnis nei visoje Lietuvoje. Kaip jau buvo minėta, 2010 m. staigų lietuviškos kilmės eksporto nuosmukį apskrityje, lėmė tai, jog 2009 m. buvo uždarytas antras Ignalinos atominės elektrinės blokas ir sumažėjo eksportuojamos elektros energijos vertė.

2015 m. lietuviškos kilmės prekių eksporto iš Utenos apskrities vertė smuko apie 10%. Didžiausią įtaką kritimui turėjo smukusi mėsos gaminių, pieno ir pieno produktų, bei nealkoholinių ir alkoholinių gėrimų eksporto vertė. Tokį smukimą labiausiai įtakoję praeitais metais paskelbtos Rusijos sankcijos maisto produktams iš ES šalių ir 2015 m. smukusios maisto produktų eksporto kainos.

Grafikas 3: Lietuviškos kilmės prekių eksportas iš Utenos apskrities

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir VŠĮ „Versli Lietuva“ paskaičiavimai.

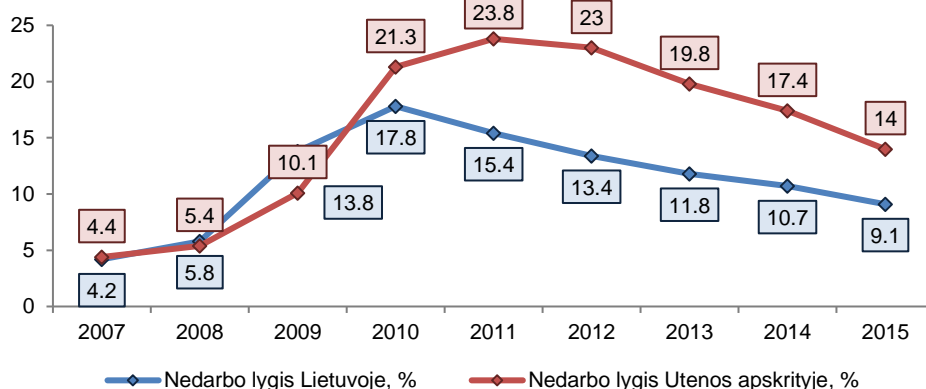
Didžiausią dalį apskrities užsienyje parduodamos produkcijos sudaro baldų eksportas – jo dalis 2015 m. sudarė 25,7% viso apskrities eksporto. Taip pat gana reikšmingą eksporto dalį sudarė pienas ir pieno produktai (10%), drabužiai (10%), dirbiniai iš geležies arba plieno (8,4%), mediena ir medienos dirbiniai (7,1%) ir plastikai ir jų dirbiniai (7%).

Pagrindinė eksporto rinka Šiaulių apskrityje pagamintai produkcijai yra ES, kur parduodama 73,4% užsienio rinkoms skirtos produkcijos – 9,8% šios produkcijos keliauja į Baltijos valstybes, iš kurių daugiausia į: Vokietiją (12,5%), Švediją (10,6%) ir Daniją (10,3%).

VI. DARBO RINKA

Gyventojų mažėjimo tendencija neigiamai paveikė ir darbo rinką: Utenos apskrities darbo jėga per 2010-2015 m. sumažėjo 8%, iki 66,8 tūkst. gyventojų, o jos dalis nuo visos Lietuvos darbo jėgos sumažėjo nuo 4,8% iki 4,5%. 15-64 m. amžiaus gyventojų darbo jėgos aktyvumo lygis Utenos apskrityje siekė 71,7%. Tai yra 1,3% mažiau nei 2014 m. Vertinant pagal regioninį koeficientą¹, Utenos apskrities darbuotojai daugiausiai specializavosi miškininkystės, statybos, elektros, dujų, vandens tiekimo ir tvarkymo bei apdirbamosios pramonės ūkio veiklose.

¹ Regioninis koeficientas parodo, ar santykinis vidutinis samdomų darbuotojų skaičius tam tikroje ekonominėje veikloje regione yra didesnis negu vidutiniškai šalyje. Jeigu koeficientas viršija 1 – didesnis, jeigu ne – mažesnis. Šis koeficientas yra specializacijos indikatorius.

Grafikas 4: Nedarbo lygis Utenos apskrityje ir Lietuvoje

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas.

Užimtųjų skaičius Utenos apskrityje nuo 2009 m. kasmet mažėjo ir 2015 m. sudarė 57,4 tūkst., t.y. 4,3% visų Lietuvos užimtųjų. 2015 m. 58,5% visų Utenos apskrities užimtųjų dirbo paslaugų srityje, 22,6% – pramonėje, 12,2% – žemės ūkyje, 6,6% – statyboje. 2015 m. šiek tiek išaugo užimtųjų gyventojų skaičius, dirbančių paslaugų sektoriuje. Daugiausia užimtųjų gyventojų apskrityje dirbo Utenos r. sav. (20,5 tūkst.) ir Anykščių r. sav. (10,2 tūkst.), mažiausiai - Zarasų r. sav. (5,5 tūkst.) ir Molėtų r. sav. (5,7 tūkst.).

Nedarbo lygis Utenos apskrityje yra vienas didžiausių šalyje, bei viršija šalies vidurkį, siekiantį 9,1%. 2015 m. nedarbo lygis Utenos apskrityje buvo 3,4% punktu mažesnis nei 2014 metais ir siekė 14%. Vyrų vidutinis metinis registruotas nedarbas 2015 metais siekė 16,5%, o moterų – 11,3%. Nedarbo lygis tarp moterų vis dar išlieka šiek tiek mažesnis nei vyrų. 2015 m. Utenos apskrityje registruota 9,4 tūkst. bedarbių. Iš jų: 5,8 tūkst. vyrų ir 3,6 tūkst. moterų.

Pastebėtina, kad nedarbo lygis apskrityje koreliuoja su čia veikiančių verslo įmonių skaičiumi. Utenos apskrityje šių metų pradžioje veikė 1303 uždarnosios akcinės bendrovės, 517 individualiųjų įmonių ir 70 mažųjų bendrijų. Palyginus su kitais Lietuvos regionais, tai – vieni mažiausių skaičių. Tarp pagrindinių apskrities problemų – ir ganėtinai vangus šių įmonių eksportas. Prieš 2008-2009 m. būtent eksportas leido sparčiai plėstis apskrities ekonomikai. Tuomet regionui tekdavo beveik 3% šalies eksporto, o po sunkmečio, bei Ignalinos atominės elektrinės uždarymo, ši dalis nukrito iki 2%.

PRIEDAS

Šiame priede pateikti Statistikos departamento skelbiami statistiniai ir ekonominiai rodikliai.

Lentelė 1: Veikiančių MVĮ tenkančios 1000 gyventojų pagal apskritis 2010-2016 m. pradžioje

Administracinė teritorija	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Lietuvos Respublika	20,2	21,8	20,8	22,0	23,1	26,0	27,5
Alytaus apskritis	12,6	14,5	13,4	14,1	14,8	16,4	17,3
Kauno apskritis	20,7	22,3	21,6	22,4	23,4	26,0	27,3
Klaipėdos apskritis	23,3	24,7	23,3	24,0	24,7	26,9	28,0
Marijampolės apskritis	12,1	12,7	11,9	12,1	12,7	13,8	14,4
Panevėžio apskritis	15,8	16,8	15,4	16,1	16,7	18,2	19,1
Šiaulių apskritis	14,5	16,1	15,4	15,8	16,4	18,0	18,8
Tauragės apskritis	12,4	13,6	12,6	13,6	14,1	15,6	16,7
Telšių apskritis	15,5	16,4	15,7	16,2	16,7	18,2	18,8
Utenos apskritis	11,6	12,6	11,3	12,1	12,5	13,5	14,3
Anykščių r. sav.	10,6	11,6	10,7	11,9	12,5	13,4	13,8
Ignalinos r. sav.	8,1	8,5	7,4	7,7	7,8	8,9	10,0
Molėtų r. sav.	12,0	13,2	12,3	12,7	13,6	14,7	16,4
Utenos r. sav.	14,3	14,9	13,2	14,0	14,5	15,7	16,8
Visagino sav.	13,0	14,8	12,8	14,2	13,9	14,8	14,8
Zarasų r. sav.	8,4	10,1	8,6	8,8	9,6	10,1	10,6
Vilniaus apskritis	28,9	30,9	30,0	32,3	34,2	39,8	42,2

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir VŠĮ „Versli Lietuva“ paskaičiavimai.

Lentelė 2: Utenos apskrityje sukurtos bendrosios pridėtinės vertės struktūra 2014 m.

Ekonominė veikla	Lietuvos Respublika	Utenos apskritis
Didmeninė ir mažmeninė prekyba; transportas; apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų veikla	32,2%	21,8%
Pramonė	23,0%	32,8%
Viešasis valdymas ir gynyba; švietimas; žmonių sveikatos priežiūra ir socialinis darbas	14,0%	15,9%
Žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė	3,4%	5,6%
Statyba	7,5%	8,2%
Nekilnojamojo turto operacijos	6,5%	9,0%
Profesinė, mokslinė ir techninė veikla; administracinė ir aptarnavimo veikla	6,0%	2,7%

Informacija ir ryšiai	3,2%	1,9%
Meninė, pramoninė ir poilsio organizavimo veikla	2,0%	1,4%
Finansinė ir draudimo veikla	2,0%	0,7%

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas.

Lentelė 3: Santykinis samdomų darbuotojų užimtumas: regioninio koeficiento reikšmės Utenos apskrityje pagal ekonominės veiklos rūšis 2013 m.

Ekonominė veikla	Regioninis koeficientas
Miškininkystė ir žuvininkystė	2,45
Elektros, dujų, vandens tiekimas ir atliekų tvarkymas	1,79
Kasyba ir karjerų eksploatavimas; apdirbamoji gamyba	1,33
Statyba	1,31
Meninė, pramoninė ir poilsio organizavimo veikla, kompiuterių ir asmeninių bei namų ūkio reikmenų taisymas, kita aptarnavimo veikla	0,94
Didmeninė ir mažmeninė prekyba; variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas	0,86
Transportas ir saugojimas	0,85
Administracinė ir aptarnavimo veikla	0,76
Apgyvandinimo ir maitinimo paslaugų veikla	0,67
Nekilnojamojo turto operacijos	0,62
Švietimas, sveikatos priežiūra ir kita komunalinė ir socialinė aptarnavimo veikla	0,62
Profesinė, mokslinė ir techninė veikla	0,50
Informacija ir ryšiai	0,46

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir VŠĮ „Versli Lietuva“ paskaičiavimai.

Pastaba. Regioninis koeficientas parodo, ar santykinis vidutinis samdomų darbuotojų skaičius tam tikroje ekonominėje veikloje regione yra didesnis negu vidutiniškai šalyje. Jeigu koeficientas viršija 1 – didesnis, jeigu ne – mažesnis. Šis koeficientas yra specializacijos indikatorius. Regioninis koeficientas (LQ) apskaičiuojamas pagal formulę:

$$LQ = \frac{\frac{E_{ij}}{E_j}}{\frac{E_{in}}{E_n}}$$

čia: E_{ij} – užimtumas i veikloje j regione; E_j – bendras užimtumas j regione; E_{in} – nacionalinis užimtumas i veikloje; E_n – bendras nacionalinis užimtumas.²

² Šaltinis: Jucevičius, R. 2007. Lietuvos pramonės ir verslo klasterių žemėlapis, *Kauno technologijos universitetas*: https://ukmin.lrv.lt/uploads/ukmin/documents/files/Inovacijos/klasteriai/klasteriu_zemelapis.pdf.